

Dr. Szegfű László

Megjegyzések

Lehetett-e Kolombusz Kristóf magyar?

Amerika felfedezésének 500. évfordulója ismét felszínre hozta az esemény lappangó problémáit. Mikor is jártak először fehér emberek az Újvilágban? Ki tekinthető voltaképpen a „felfedezőnek”? És ha ez Kolombusz érdeme, vajon kit tisztelhetünk benne?

A köztudatban Cristoforo Colombo genovai származásának elmélete terjedt el. Egyrészt mert a kortársak – az angliai Peter Martyr, a velencei Angelo Trevisano és Francesco Montalbano, vagy a londoni spanyol nagykövet, Ruy González Puebla – rendre itáliainak, szorosabban véve genovainak írják, másrészt, mert a közelkorú feldolgozások – Agustino Giustiniani, Bartolomé de Las Casas stb., sőt az admirális fia, Fernando Colón – is így tudják, továbbá, mert a fellelt hivatalos dokumentumok – Antonio Gallo bankár feljegyzései (ed. Muratori, 1733), Spotorno genovai szerzetes által fellelt és kiadott (1833-ban) Cartulario, vagy az összegyűjtött iratanyag (Genova, 1932) – ezt igazolni látszanak, s mert Kolombusz maga is Hispániában „un extranjero”-nak (idegennek) érzi magát, akinek „a teste itt (Spanyolországban), de a lelke mindég ott (Genovában) van”: végrendeletéből, melynek itáliai vonatkozásaiban Diego Colón megbízásával a genovai Leoncio Poncaldo jár el, ugyancsak erre következtethetünk. (Többek között ezt írja: „sendo yo nacido en Genova, d’ella sali y en ella naci”.)

Ám e dicsőséget más nemzetek tagjai nem engedhették át szó nélkül Genovának. Megindult a kételkedés, kiindulva abból, hogy maga a hős hol Colombo, ill. Columbo, hol Colomo vagy Colom, másutt pedig Colón alakban írja nevét, egyszer latinosan Christoferens, máskor olaszul Cristoforo, megint máskor portugálul Christavao, vagy spanyolul Christóbal. De a filológia azt is kiderítette, hogy az egykorú vagy közelkorú méltatók egymástól vették át az adatokat, jórésztük nem is tett különbséget Genova, Liguria vagy általában véve Itália között: a dokumentumok egy része pedig akár hamis is lehet. Ugyanakkor Kolombusz leszármazottai maguk is szerfelett ködösítettek atyjuk származását illetően.

Kolombusz szülőhelyeként tehát így számításba jöttek más liguriai, itáliai helységek – Boguissio, Gogolotto, Quinto, Nervi, Savona, Palestrella, Arbizoli, Val de Oreglia stb. –, sőt számos más ország vagy birodalom is. A közeli Svájc csakúgy, mint a szomszédos Velence. Felvetődött Kolombusz azonossága vagy közeli rokonsága Guillaume de Casenove-Coullon francia admirálissal – elsősorban el Cabo de San Vicente-nél vívott tengeri ütközet (1476) kapcsán –, esetleg azonossága a Coullon parancsnoksága alatt is működő Georges Bysipat, másképpen Georges le Grec görög kalózkapitánnyal. Akadt olyan nézet is, hogy a holland révkalauz, Johannes Scolnus, vagy Kolnus, aki megjárta 1477-78 körül Grönlandot, és aki más forrás szerint dán születésű volt, állt ezen a néven spanyol szolgálatban. Egy 1662-ben kiadott angol krónika szerint a nagy fölfedező „born in England, but resident at Genoa”. A portugálok szerint pedig egy Gonzáles Zarco névre hallgató nemes – aki valamiféle büncselekmény miatt kényszerült Genovába menekülni – tért vissza ilyen álnéven hazájába. Spanyol (katalán vagy aragon) származása mellett érveltek sokan azok közül, akik írásai nyelvzetét vizsgálták. Már a kortársak is megállapították róla, hogy „nem tudja teljességgel megérteni a kasztíliai szavak értelmét, sem beszédmódját”, illetve, hogy „idegen nyelvű”, ugyanakkor semmiféle írása sem maradt fenn olasz nyelven (bár tudjuk, hogy olvasott olaszul), a latinban ejtett hibái pedig inkább spanyol nyelvterület felé utalnak. Ezekből következtettek később arra, hogy katalán vagy aragon (esetleg mallorcai) tájszólást beszélt. Olyan fantasztikus elképzelés is született, hogy Kolombusz élete egy szakaszán üzött foglalkozásának a neve, „pilotus” (révkalauz) valójában a „polen, polaco” szó elírása lenne, tehát lengyel származása sem kizárt.

Valamennyi teória közül ma a legelterjedtebb és legelfogadottabb Salvador de Madariaga, Angliában alkotó spanyol író és diplomata óriási (sajnos többnyire másodlagos) adatbázisra épülő, pszichológiailag alaposan körbejárt elmélete, mely szerint Kolombusz mallorcai szefárd zsidó család (mely 1391-ben a zsidó-pogrom elől Genovába menekült) leszármazottja, akit életútján convertita és orthodox zsidók tömege segített. Maga is az áttért neofita buzgalmával, protekcióvadászattal, hatalom- és pénzhajhászattal, gátlástalansággal, mások könyörtelen háttérbe szorításával, de megkérdőjelezhetetlen zsidó küldetéstudattal tört célja, „India felfedezése” felé. (Gátlástalanságának egyik példaként említi a szerző, hogy Kolombusz engedély nélkül lemásolta – mintegy ellopta – Paolo del Pozzo Toscanelli II. Juan portugál herceghez írott levelét, s a neki készített világtérképet. Mások ezt továbbszínezve állítják, hogy nem is ő fedezte fel Amerikát, hanem már 1484-ben eljutott Haiti szigetéig egy Alonso Sanches de Huelva nevű tengerész, aki azonban visszaútjában a maderiai Funchol közelében hajótörést szenvedve alig menekült meg a hullámoktól. Kolombusz, akit mindig is izgatott idegen földrészek felfedezése, és éppen ekkor ott tartózkodott – felesége, Filippa Monez Perestrello öröksége révén Porto Santo parancsnoka lett –, házába fogadta és alaposan kikérdezte e férfit. Amint térképre vitték Sanchez tapasztalatait, a hajótörött tengerész „hirtelen meghalt”, majd titokzatos módon követte őt a sírba Kolombusz felesége is, aki tudott mindent az esetről. A család várható bosszúja elől futott Kolombusz spanyol földre, s ajánlotta fel szolgálatát Ferdinándnak és Izabellának.)

Madariaga nézetét sokan osztják (Morgenstern és Marcus professzorok Cincinnatiban, Leon Hubner New Yorkban, Cecil Roth Londonban, Martin doktor Liverpoolban stb.), még annak lehetősége is felmerült, hogy az eredetileg Colón nevű család felfedezési vágytól megszállott tagja miért épp Colombo-ra módosította a nevét. Ez olaszul annyit tesz, mint az egyetlen tengerjárt próféta, Jónás neve héberül: galambot jelent. Ugyancsak a vázolt elképzelést támogatta meg Alberto Lattuada látványos televíziós sorozata (1985) parádés szereposztásban: Daniel Byrne, Faye Dunaway, Anne Cruovas és mások közreműködésével.

Mi a helyzet mostmár a címben sugallt magyar származással? A bizonyított genovai eredet ismeretében ez a feltevés nyilvánvaló képtelenség, bár olyan többlépcsős hipotézis-rendszerben, amelyekkel Salvador de Madariaga is dolgozik, egy hipotézis erejéig felvethető. Mert ha feltételezzük, hogy Kolombusz zsidó volt és Észak-Itáliában született, akkor nem vethető el a szefárd eredet mellett egy askenázi származás változata sem.

Arthur Koestler vetette fel a közelmúltban nagy bizonyító erővel, hogy a „világ zsidóságának túlnyomó többsége kelet-európai – és így talán kazár – eredetű... genetikailag közelebbi rokonai a hun, ugor, magyar törzseknek, mint Ábrahám, Izsák és Jákob ivadékainak”. Hogy a magyarok a zsidózó kazárokkal éltek együtt a dél-orosz sztyeppén, és hogy első királyaink idejében fontos szerepet töltöttek be a zsidók Magyarországon, régen tudott.

Újabbán pedig a kiváló kutató, Kulcsár Péter mutatott rá nemzeti hagyományaink zsidó-biblikus gyökereire, Nemeskürty István pedig nemzeti küldetéstudatunk zsidó elemeire, amelyek évezreden át meghatározták létünket és kultúránkat.

Közismert továbbá, hogy a magyar Szent Imre herceg kultusza a XV. század végéig jelentős teret nyert „Gallia Cisalpina”-ban, a nyelvészek szerint egyedül ő lehetett az Amerigo keresztnevű patrónusa. (Henrik Hemerik Emerik Emerico Amerigo hangfejlődéssel), ami többek között mutatja a két terület közötti nem jelentéktelen kapcsolatot. Végső soron a magyar Szent Imre herceg Amerika névadója és védőszentje, ami az abszolút véletlenek összjátékának köszönhető. Aligha hihető tehát, hogy ugyanczen ügyben – Amerika felfedezésében – még egy ilyen képtelen véletlensorozat előállhatna, de ha mégis – a lehetetlenség határmezsgyéjén – előfordulhatott volna, akkor talán feltehetnők, hogy Kolombusz lehetett magyar (magyarországi zsidó) eredetű is.